

HABSBURŠKI POPISI STANOVNIŠTVA KAO IZVOR PODATAKA ZA DRUŠTVENU I EKONOMSKU POVIJEST: ISTRA NA PRIJELOMU STOLJEĆA 1890.-1910.

Darko Dukovski

(Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet)

Socijalna struktura stanovništva Istre početkom XX. stoljeća vrlo se brzo mijenjala, posebice u većim istarskim urbanim središtima, ali i u okolnim ruralnim zonama. Gospodarska zaostalost, za koju je vezana i ona društvena, osnovni je značaj Istre s početka XX. stoljeća. Od 1869. do 1918. godine Istra je administrativno podijeljena na šest kotarskih kapetanata – koparski, porečki, puljski, pazinski, voloski i lošinjski. Oni su pak podijeljeni na dva do tri sudska kotara a kotari na teritorije mjesnih općina a ove na katastralne općine.

Dok se razvijeni zapadni svijet početkom XX. stoljeća već nalazio u razdoblju Druge industrijske revolucije u najširem smislu te riječi, u Istri su se tek počeli osjećati učinci modernizacije, industrijalizacije i urbanizacije kroz koje je Europa prolazila polovinom XIX. stoljeća. Normalna pojava u procesima zakašnjele industrijalizacije i modernizacije u Istri jest rast urbanih naselja, njihov urbanistički razvoj, mijene socijalnih i etničkih a potom i kulturnih struktura. To uključuje, početkom XX. stoljeća, promjene u društvenoj i gospodarskoj strukturi Istre. Migracije i industrijalizacija procesi su koji se u Istri, kao i drugdje u svijetu, odvijaju istovremeno. Suvremeni gospodarski razvoj zahtijeva velike promjene u rasporedu i ustrojstvu stanovništva od mikro do makro sociostruktura, omogućavajući većem broju ljudi mogućnost opstanka. Kidanje veze s rodnim, poglavito ruralnim krajem i tradicionalnim načinom života mijenjalo je društvo iz samih temelja. Istarsko hrvatsko, slovensko i talijansko stanovništvo je početkom stoljeća do Prvog svjetskog rata zbog posla migriralo poglavito u Trst, emporij austrijske monarhije. Trst je davao dovoljno posla svima koji su dolazili. Radna je snaga bila zbog konkurencije vrlo jeftina, pogotovu ona nekvalificirana. U to vrijeme bilo je najnormalnije da nekvalificirana radna snaga (poglavito Hrvati) dolazi iz Istre. Glavni je razlog odlaska ruralnog življa u Trst nepostojanje kapitalističke privrede i tržišta na istarskom selu ili stoga što posla u istarskim gradovima jednostavno nije bilo za sve one koji nisu mogli preživjeti od zemlje. U razdoblju prve dekade XX. stoljeća bilježimo i veća prekomorska iseljavanja u SAD i Argentinu. Broj Hrvata iz Istre do prvog svjetskog rata koji su emigrirali u SAD kreće se oko 25 tisuća.